

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/20401>

Please be advised that this information was generated on 2018-07-07 and may be subject to change.

ATTITUDEVERSCHILLEN TEN AANZIEN VAN TAALVEREENVOUDIGING

M.A. van 't Hof, H. Kempff, H. Kerkman en
E.D.M. Kusters*

Inleiding

Taalvereenvoudiging was en is in Nederland steeds een punt van discussie, waarbij zowel emotionele als zakelijke argumenten een rol spelen. Er wordt veelal de nadruk gelegd op het vereenvoudigen van het taalonderwijs zoals door o.a. Kohnstamm, en op de leesbaarheid van publieke stukken zoals door de Commissie Duidelijke Taal. Het gaat hierbij hoofdzakelijk om de zinsbouw en het gebruik van leenwoorden (VAN HAUWERMEIREN 1975) en de regels ten aanzien van spelling (MULISCH 1972).

Een belangrijk aspect bij het streven naar taalvereenvoudiging op langere termijn is de mentaliteit van degenen die direct of indirect bij dit veranderingsproces betrokken zijn. Naast een oplossing van de eventuele taalkundige en financiële problemen die zich voordoen, moet namelijk ook de wil aanwezig zijn om de veranderingen door te voeren.

Dit artikel beoogt meer inzicht te geven in attitudes en attitudeverschillen ten aanzien van taalvereenvoudiging, in het bijzonder de tolerantie voor afwijkingen van de geldende normen.

Opzet van het onderzoek

Tijdens het onderzoek werd aan 141 studenten in willekeurig gekozen tweedejaars colleges een lijst met 53 vragen voorgelegd. We kozen in dit onderzoek voor een enquête onder studenten, omdat de houding van aankomende academici van grote invloed kan zijn op mogelijke taalveranderingen op lange termijn. We verwachtten daarbij dat de studierichting en het geslacht belangrijke variabelen zouden zijn voor het verklaren van het verschil in attitude (TRUDGILL 1972). De volgende vier studierichtingen werden gekozen: Nederlands, vanwege de taalkundige interesse.

* De auteurs spreken hierbij hun dank uit aan Drs. B. Tax voor zijn sociologische inbreng.

Pedagogie, voor de onderwijskundige aspecten.

Rechten, omdat de ambtelijke taal voor een groot deel door juristen wordt geproduceerd.

Natuurkunde, omdat in deze discipline taal een instrumentele rol speelt, d.w.z. hoofdzakelijk gebruikt wordt voor informatie-overdracht.

De enquête bestaat uit drie delen (zie bijlagen 1, 2 en 3). Het eerste deel onderzoekt de tolerantie ten aanzien van spellingsalternatieven. Er zijn 24 items aangeboden met door ons min of meer controversieel geachte spellingsvormen, die afwijken van de Woordenlijst van de Nederlandse taal (COMMISSIE 1954).

Het tweede deel met 18 items meet de tolerantie ten aanzien van leenwoorden en leenuitdrukkingen, waarbij ontleningen uit het Frans, het Duits en het Engels zijn gebruikt (VAN HAERINGEN 1956, HERMKENS 1966, VAN DEN TOORN 1973).

In het derde deel van de enquête wordt een mening gevraagd over 11 extreem geformuleerde uitspraken over taal, taalgebruik en taalpolitiek. De antwoordmogelijkheden zijn geprecodeerd aangeboden in zogenaamde Likert-schalen (SWANBORN 1971, blz. 171) teneinde verdere analyse met de computer mogelijk te maken.

Constructie van variabelen voor verdere analyse

In de bijlagen wordt een overzicht gegeven van de relatieve frequenties van de verschillende antwoordcategorieën met de gemiddelden en de standaardafwijkingen voor de gehele onderzoeksgroep. Ten behoeve van de statistische analyse van de verschillen tussen de groepen is allereerst data-redukatie toegepast op grond van item-restcorrelatie-analyse (DE GROOT 1972, blz. 303) ondersteund met factoranalyse (NIE 1970).

De drie onderdelen van de enquête zijn afzonderlijk geanalyseerd teneinde nieuwe variabelen te verkrijgen.

- Spelling.

Uit de item-restcorrelaties blijkt dat item 15 (prehistorie) een lage restcorrelatie vertoont (0.12). Dit is grotendeels te verklaren uit het feit dat dit item een geringe spreiding heeft, omdat de gebruikte spellingswijze door vrijwel iedereen aanvaard is. De overgebleven items vertonen restcorrelaties variërend van 0.26 tot 0.77. Factoranalyse laat een algemene factor zien met een verklaarde variantie 0.42. Besloten werd daarom de som van de scores op de 23 items (dus zonder item 15) voor iedere respondent

te gebruiken voor verdere analyse. Deze nieuwe variabele wordt geïnterpreteerd als intolerantie ten aanzien van spellingsalternatieven. Dat hier intolerantie wordt gebruikt ligt aan de codering van de antwoordcategorieën, dat wil zeggen hoe hoger de score, des te lager de tolerantie en des te hoger dus de intolerantie.

- Leenwoorden en leenuitdrukkingen.

Item-restcorrelatie voor deze categorie levert veelal lage waarden op, variërend van 0.13 tot 0.51. Het blijkt dat de laagste restcorrelaties (0.13 tot 0.20) gevonden worden voor de vier items, die bestaan uit de leenuitdrukkingen (items 25, 27, 36 en 38). Besloten is dus de vragenlijst op te splitsen in twee groepen, nl. de 14 leenwoorden en de 4 leenuitdrukkingen, en voor beide groepen items afzonderlijk de som van de scores te berekenen voor verdere analyse. Deze twee nieuwe variabelen zijn geïnterpreteerd als intolerantie ten aanzien van leenwoorden en intolerantie ten aanzien van leenuitdrukkingen. Hierbij dient echter opgemerkt te worden dat ondanks de splitsing de item-restcorrelaties niet veel hoger worden, nl. 0.25 tot 0.54 voor de leenwoorden en 0.21 tot 0.36 voor de leenuitdrukkingen. Ook geeft de factoranalyse, uitgevoerd op de gehele lijst van 18 items, geen eenvoudig interpreteerbare structuur te zien.

- Uitspraken over taal, taalgebruik en taalpolitiek.

Omdat de lijst met de 11 uitspraken een betrekkelijk grote verscheidenheid in onderwerpen vertoont is allereerst een factoranalyse toegepast. Dit heeft één factor opgeleverd met 5 items, nl.:

- 43. Het is correct dat een sollicitatiebrief wordt beoordeeld op de wettelijk voorgeschreven spelling.
- 48. Op school wordt tegenwoordig te veel aandacht aan de spelling besteed.
- 49. In Frankrijk getroost de regering zich veel moeite de taal zuiver te houden. Het is jammer dat dit in Nederland niet gebeurt.
- 52. In de krant wordt tegenwoordig erg slordig met de spelling omgesprongen.
- 53. Het gebruik van juiste taal- en spellingsvormen geeft blijk van innerlijke beschaving.

Deze items betreffen allemaal een zeker belang dat gehecht wordt aan correct en zuiver taalgebruik. Besloten is de som van deze 5 items te gebruiken voor verdere analyse. Ten behoeve van een eenvoudige interpretatie zijn de items omgeklapt (d.w.z. nieuwe code is 6 min oude code). Dit geldt niet voor item 48, omdat deze vraag een tegengestelde tendens vertoont in vergelijking met de andere vragen. De aldus ontstane variabele kan worden ge-

interpreteerd als waardering zuiver taalgebruik. Naast deze grote factor is nog een factor naar voren gekomen met twee items, nl.:

44. Moderne spelling is elitair.

50. Het gebruik van veel vreemde woorden is elitair.

Van beide items is de som berekend, welke geïnterpreteerd kan worden als beleving (van bepaald taalgebruik) als elitair. De overige vier items (zie bijlage 3) zijn verder niet gebruikt, omdat deze niet interpreteerbare factoren opleveren, of omdat deze niet goed passen in de totale structuur van de vragenlijst (lage communaliteit).

Over de aldus gevonden vijf variabelen is de correlatiematrix berekend (zie tabel 1). Hieruit blijkt dat de variabelen onderling significant correleren, behalve de variabele "beleving als elitair", die met geen van de variabelen significant correleert.

Verschillen tussen de groepen studenten

Eerst is er bezien of er sprake is van verschillen tussen mannelijke en vrouwelijke studenten. Met de toets van Student voor twee steekproeven is voor geen van de variabelen een significant verschil gevonden. Bij de analyse van de verschillende studierichtingen is daarom verder geen onderscheid gemaakt tussen de beide geslachten. In tabel 2 zijn de gemiddelden en de standaardafwijkingen van de vijf variabelen voor ieder van de vier studierichtingen vermeld. De enkelvoudige variantie-analyse levert voor de variabelen "intolerantie t.a.v. spelling", "waardering zuiver taalgebruik" en "beleving als elitair" een significant verschil over de vier studierichtingen. Voor de variabelen "intolerantie t.a.v. leenwoorden" en "intolerantie t.a.v. leenuitdrukkingen" is een dergelijk verschil niet gevonden.

Conclusies

We zullen nu de verschillen tussen de studierichtingen per variabele bespreken en proberen een verklaring te geven.

- Intolerantie ten aanzien van spelling.

De resultaten van de analyse laten zien dat Pedagogie-studenten significant toleranter zijn dan de Natuurkunde-studenten. Dit verschil is goed verklaarbaar vanuit de voor Pedagogie-studenten belangrijke zorg voor de onderwijsbaarheid van taal. Bovendien zullen Pedagogie-studenten (en dat

geldt ook voor studenten Nederlands) vaker geconfronteerd worden met stukken in een of andere alternatieve spelling. Uit tabel 2 lijkt af te leiden dat het verschil tussen Pedagogie-studenten en Rechten-studenten groter zou zijn dan tussen Pedagogie-studenten en Natuurkunde-studenten, maar omdat de groep Rechten-studenten kleiner is, is dit verschil niet significant. Toch ligt het voor de hand aan te nemen dat Rechten-studenten op dezelfde manier van Pedagogie-studenten verschillen als Natuurkunde-studenten.

- Intolerantie ten aanzien van leenwoorden en leenuitdrukkingen.

Er wordt over leenwoorden en leenuitdrukkingen binnen onze groep respondenten niet zo verschillend gedacht. Dit is misschien te verklaren uit het feit dat noch bij de mensen die zich veel met taal bezig houden noch bij mensen die dat niet doen de problematiek van het taalpurisme erg actueel is.

- Beleving als elitair.

De reeds eerder vermelde lage correlatie van deze variabele (zie tabel 1) is waarschijnlijk te wijten aan de onzuivere vraagstelling. Het woord elitair kan namelijk op twee manieren worden opgevat, te weten als "verwerpelijk" en als "behorend tot een selecte groep". Het verschil in deze variabele tussen studenten Nederlands en Natuurkunde (studenten Nederlands hebben een lager gemiddelde) is wellicht verklaarbaar vanuit deze tweeledige betekenis. Slechts wanneer elitair als "verwerpelijk" wordt opgevat, zou er een uitspraak over tolerantie t.a.v. taal uit af te leiden zijn.

- Waardering zuiver taalgebruik.

Bij deze variabele is het verschil tussen de studierichtingen het sterkst aanwezig. Er bestaat een meer of minder significant verschil tussen studenten Nederlands en Rechten, Nederlands en Natuurkunde en Pedagogie en Natuurkunde, waarbij binnen ieder paar de laatstgenoemden de meeste waardering voor zuiver taalgebruik tonen. De Tukey-toets, waarbij bekeken wordt tussen welke twee gemiddelden van studierichtingen het grootste verschil ligt, waarna de groepen aan beide zijden van deze grens worden vergeleken, toont aan dat er een significant verschil bestaat tussen enerzijds de studierichtingen Nederlands en Pedagogie en anderzijds de studierichtingen Rechten en Natuurkunde. Omdat de variabelen 1 en 4 onderling sterk correleren (0.50), geldt hier voor een gedeelte dezelfde verklaring als voor variabele 1 is gegeven, terwijl voor de laatste groep strengere eisen op het gebied van eenduidigheid en functionaliteit een verklaring vormen; wij denken hierbij bv. aan juristen die hun taalgebruik vaak verdedigen met soortgelijke argumenten (zo ook de opstellers van de Troonrede (VONDELING 1976)).

Uit het onderzoek blijkt dat tolerantie voor en een streven naar taalver-

eenvoudiging bij studenten Rechten en Natuurkunde in veel mindere mate aanwezig is dan bij de andere onderzochte groepen, terwijl de onmogelijkheid tot taalvereenvoudiging vaak aangevoerd wordt als argument voor dit "conservatisme". Mentaliteitsverandering is dan ook een betere structurele oplossing op lange termijn dan het herschrijven van officiële stukken.

Tabel 1

Correlatiematrix van de 5 geconstrueerde variabelen voor de groep van 141 respondenten.

	1.	2.	3.	4.	5.
1. intolerantie t.a.v. spelling	---	0.20	0.31	0.50	-0.04
2. intolerantie t.a.v. leenwoorden	0.20	---	0.17	0.28	0.07
3. intolerantie t.a.v. leenuitdrukkingen	0.31	0.17	---	0.19	0.07
4. waardering zuiver taalgebruik	0.50	0.28	0.19	---	0.00
5. beleving als elitair	-0.04	0.07	0.07	0.00	---

Tabel 2

Gemiddelde (gem.), standaardafwijking (sd.) en aantal respondenten van de 4 studierichtingen voor de 5 variabelen plus de overschrijdingskans van de variantie-analyse (P).

	aantal	Ned. 40	Ped. 36	Rech. 30	Nat. 35	P.
1. intolerantie t.a.v. spelling	gem.	63.0	58.5	70.0	65.5	P<0.01
schaalmidden=57.5	sd.	16.4	13.3	9.4	10.4	
2. intolerantie t.a.v. leenwoorden	gem.	33.8	34.4	35.1	37.3	P>0.10
schaalmidden=42.0	sd.	8.8	8.4	7.0	9.0	
3. intolerantie t.a.v. leenuitdrukkingen	gem.	11.0	9.8	10.8	11.1	P>0.10
schaalmidden=12.0	sd.	2.9	2.6	2.3	2.8	
4. waardering zuiver taalgebruik	gem.	13.9	14.2	16.7	16.5	P<0.05
schaalmidden=15.0	sd.	4.3	3.7	4.0	4.4	
5. beleving als elitair	gem.	5.3	6.2	6.0	6.5	P<0.01
schaalmidden= 6.0	sd.	1.8	1.7	1.7	2.1	

LITERATUURVERWIJZINGEN

- COMMISSIE
1954
Commissie Van Haeringen. Woordenlijst van de Nederlandse taal. 1954.
- DE GROOT
1972
Groot, A.D. de. Methodologie. Den Haag 1972. 6e druk.
- VAN HAERINGEN
1956
Haeringen, C.B. van. Nederlands tussen Duits en Engels. Den Haag 1956.
- VAN HAUWERMEIREN
1975
Hauwermeiren, P. van. Het leesbaarheidsonderzoek. Groningen 1975.
- HERMKENS
1966
Hermkens, H.M. Verzorgd Nederlands. 's-Hertogenbosch 1966.
- MULISCH
1972
Mulisch, H. Soep lepelen met een vork. Amsterdam 1972.
- NIE
1970
Nie, N. e.a. Statistical Package for the Social Science. New York 1970.
- SWANBORN
1971
Swanborn, P.G. Aspecten van sociologisch onderzoek. Meppel 1971.
- VAN DEN TOORN
1973
Toorn, M.C. van den. Nederlandse taalkunde. Utrecht 1973.
- TRUDGILL
1972
Trudgill, P. 'Sex, covert prestige and linguistic change in the urban British English of Norwich.' In: Language in Society 1, p. 179-195.
- VONDELING
1976
Vondeling, A. & J. Renkema. De troonrede van ridderzaal naar huiskamer. 's-Gravenhage 1976.

Bijlage 1

De gevraagde items met de antwoordmogelijkheden en de scores (in procenten), de gemiddelden (gem) en de standaardafwijkingen (sd) voor de 141 studenten. Voor groep I. betekent A: gewenst; B: aanvaardbaar; C: minder aanvaardbaar; D: onaanvaardbaar.

I.	A.	B.	C.	D.	GEM.	SD.
1. andijvi	10.6	41.1	24.1	24.1	2.62	0.97
2. apt	7.8	14.2	31.9	46.1	3.16	0.95
3. atvokaat	6.4	29.8	22.0	41.8	2.99	0.99
4. buro	49.6	47.5	1.4	1.4	1.55	0.60
5. ekstra	34.8	39.0	19.9	6.4	1.98	0.90
6. faze	14.2	29.1	29.1	27.7	2.70	1.03
7. flet	14.2	17.0	24.8	44.0	2.99	1.09
8. horloozje	2.8	9.2	17.7	70.2	3.55	0.78
9. kampanje	20.6	35.5	24.1	19.9	2.43	1.03
10. kiet	14.2	31.9	22.0	31.9	2.72	1.05
11. konsumensie	5.0	14.9	22.7	57.4	3.33	0.91
12. matinee	49.6	42.6	6.4	1.4	1.60	0.68
13. natuurluk	7.1	21.3	32.6	39.0	3.04	0.94
14. poweet	3.5	9.9	26.2	60.3	3.43	0.81
15. prehistorie	68.1	29.1	2.1	0.7	1.35	0.56
16. sentraal	16.3	25.5	34.8	23.4	2.65	1.01
17. sestug	0.0	5.7	17.0	77.3	3.72	0.56
18. sjagrijn	36.2	47.5	10.6	5.7	1.86	0.82
19. sju	15.6	28.4	27.7	28.4	2.69	1.05
20. tejatur	2.1	5.7	19.1	73.0	3.63	0.69
21. tema	34.8	39.0	14.9	11.3	2.03	0.98
22. twalet	3.5	12.1	26.2	58.2	3.39	0.83
23. vraak	14.2	17.0	29.1	39.7	2.94	1.07
24. vurrukkulluk	15.6	19.1	19.1	46.1	2.96	1.13

Bijlage 2

Voor groep II. betekent A: geheel aanvaardbaar; B: aanvaardbaar;
C: weet niet; D: onaanvaardbaar; E: geheel onaanvaardbaar.

II	A.	B.	C.	D.	E.	GEM.	SD.
25. gedood bij een ongeluk	32.6	45.4	8.5	9.9	3.5	2.06	1.06
26. elan	46.1	41.1	5.0	5.0	2.8	1.77	0.96
27. geschikt iets doen	16.3	27.7	17.7	27.7	10.6	2.89	1.28
28. frequenteren	13.5	37.6	12.8	27.7	8.5	2.80	1.23
29. container	55.3	44.0	0.0	0.0	0.7	1.47	0.58
30. weltschmerz	19.1	30.5	5.7	22.7	22.0	2.98	1.48
31. attitude	29.1	38.3	5.7	17.0	9.9	2.40	1.33
32. sorry	63.8	32.6	0.7	0.7	2.1	1.45	0.75
33. begeistert	8.5	27.0	11.3	27.7	25.5	3.35	1.34
34. design	13.5	28.4	9.2	29.8	19.1	3.13	1.37
35. überhaupt	38.3	39.0	3.5	14.9	4.3	2.08	1.18
36. vroeger of later	43.3	48.2	2.1	5.0	1.4	1.73	0.84
37. elementair	59.6	39.0	0.7	0.0	0.7	1.43	0.59
38. dit raam opent op de rivier	2.1	10.6	12.1	36.2	39.0	3.99	1.07
39. gestalt- psychologie	18.4	32.6	17.7	17.7	13.5	2.75	1.32
40. schnaps	19.1	29.8	5.7	25.5	19.9	2.97	1.46
41. exquis	7.8	27.0	16.3	32.6	16.3	3.23	1.23
42. crash	7.8	25.5	13.5	34.8	18.4	3.30	1.25

Bijlage III

III.

43. Het is correct dat een sollicitatiebrief wordt beoordeeld op de wettelijk voorgeschreven spelling.
44. Moderne spelling is elitair.
45. Spellingsnormen dienen bij de wet geregeld te zijn.
46. Het overnemen van engelse termen door sportverslaggevers is storend.
47. De spellingsnormen dienen regelmatig herzien te worden.
48. Op school wordt tegenwoordig te veel aandacht aan de spelling besteed.
49. In Frankrijk getroost de regering zich veel moeite de taal zuiver te houden. Het is jammer dat dit in Nederland niet gebeurt.
50. Het gebruik van veel vreemde woorden is elitair.
51. Het klakkeloos overnemen van buitenlandse woorden verarmt de Nederlandse taal.
52. In de krant wordt tegenwoordig erg slordig met de spelling omgesprongen.
53. Het gebruik van juiste taal- en spellingsvorm geeft blijk van innerlijke beschaving.

Voor groep III. betekent A: geheel mee eens; B: mee eens; C: weet niet; D: niet mee eens; E: geheel niet mee eens.

	A.	B.	C.	D.	E.	GEM.	SD.
43.	14.2	28.4	7.1	34.8	15.6	3.09	1.35
44.	5.7	16.3	19.1	41.1	17.7	3.49	1.13
45.	18.4	29.8	16.3	27.7	7.8	2.77	1.26
46.	12.8	20.6	14.2	42.6	9.9	3.16	1.23
47.	14.9	30.5	12.1	29.8	12.8	2.95	1.31
48.	2.8	7.8	37.6	44.0	7.8	3.46	0.86
49.	13.5	22.7	16.3	35.5	12.1	3.10	1.27
50.	17.7	46.1	10.6	19.9	5.7	2.50	1.16
51.	19.1	38.3	14.2	23.4	5.0	2.57	1.19
52.	19.1	27.7	25.5	26.2	1.4	2.63	1.11
53.	7.1	16.3	23.4	29.1	24.1	3.47	1.22